

KERTINĖ PARAŠTĖ

Poezijos dienos Chicagoje penkioliktą kartą

Tai, galima sakyti, jubiliejus! Ir vargu ar tokio tęstinumo tikėtasi, organizuojant pirmąsias pavasarinės poezijos šventes Chicagoje. O štai jau penkioliktą kartą šios kasmetinė tradicija virtusios Poezijos dienos ir šiemet vyks Jaunimo centre, Chicagoje, gegužės 27 d. (penktadienį) 7:30 val. vak. ir gegužės 28 d. (šeštadienį) 8 val. vak. Poezijai dėmesio netrukstant, Poezijos dienos jau tapo išsivijęs portreto gana ryškio bruožu, jau nebeištrinamu čionykštės mūsų kultūrinės veiklos istorijoje.

Ar aplamai poezija to dėmesio verta, ypač mūsų šaliai? Vietoj atsakymo tebūna irgi klausimas. O kas mes šiandien būtume, jei neturėtume nei Donelaičio, nei Baranauko ar Maironio, jei būtų tuštuma vietoj Putino, Aisčio, Brazdžionio, Miškinio, Radausko, žemininkų ir kitų dar jaunesnių? Ar būtume be jų tauta su būtina savo kalbos kultūra, verta ateities tarp kitų kultūringų ir laisvų tautų? Atsakymai čia turbūt ir nereikalingi, nes visiems žinomi. Tai liudija ir Poezijos dienų lankytojai, tai liudija šios poezijos skaitytojai ir išsivijoje, ir Lietuvoje.

Vieno tik būtų pageidautina, kad Poezijos dienų idėja įsikūnytų ne vien tik Chicagoje, bet ir kitur, sakysim, Clevelande, New Yorke, Baltimorėje-Washingtone, Detroite, Bostone, Los Angeles, Philadelphijoje, Toronte, Montrealyje. Nebūtų tai masiniai renginiai, kaip operos, šokių ar dainų šventės. Tai būtų kamerinio pobūdžio kultūros apraiška, bet, paplitusi visuose miestuose, būtų labai būtina šios krypties kultūrinė nusiteikimui. Užtektų, kad bent kartą metuose minėtose kolonijose susieitų būrelis poezijos bičiulių ir vienokioje ar kitokioje poezijos vakaro struktūroje pakalbėtų ar paklaustų kitų kalbos apie poeziją, išgirstant gal net vieno kito poeto gyvą žodį. O tai jau ir būtų Poezijos diena ar dienos.

Tikėkime, kad taip ir bus. O Chicagoje štai ir yra. Šiemetinės Poezijos dienos žada būti itin spalvingos, patrauklios išskirtinai dėmesiu satyrinei lietuvių poezijai ir poeto Henriko Nagio rečitaliniam vakarui.

Gegužės 27 d. (penktadienį) 7:30 val. vak. Jaunimo centro mažojo salėje programą atliks Antras kaimas ir jo talkininkai. Viso vakaro vadovas ir vakaro struktūros kūrėjas yra Algirdas Titus Antanaitis. Puikiai įremitos mūsų linksmosios poezijos išgirsime šių autorių: Kazio Binkio, Teofilio Tilvyčio, Prano Raščiaus, Leonardo Žitkevičiaus, Aloyzo Barono, Antano Gustaičio, Rimanto Kluso, Algimanto Pabijūno, Horacijaus Drapako, Juozo Erlicko, Vlodo Šimkaus, Rimo Vėžio.

Visus juos gražiu žodžiu perteiks: trys reguliarūs antra-

kaimiečiai – Vida Gilvydienė, Alida Vitaitė, Edvardas Tuskenis; trys antrakaimiečiai veteranai – Marytė Utz, Juozas Kapačinskas, Rimas Vėžys ir du svečiai – Lilija Jasaitė ir Julius Lintakas. Tarp jų isiterps ir pats viso šio žmanymo rikiuotojas Algirdas Titus Antanaitis.

Gegužės 28 d. (šeštadienį) 8 val. vak. įvyks seniai Chicagoje laukiamo poeto Henriko Nagio rečitalis. Visam Poezijos dienų vakarui ji buvo mėginta pasiūlyti iš Montrealo ir į praėjusias Poezijos dienas. Tačiau nelauktos kliūtys ir kiti reikalai taip susiklostydavo, kad Henrikas Nagys vis negalėdavo atvykti. Todėl šiame išgirsti jį su viso vakaro programa poezijos bičiuliams bus tikra poezijos poeta.

Šiuo metu poetas žemininkas kaip tik rengia spaudai naują savo rinkinį ir savo visos poezijos rinktinę. Tuos leidinius skaitytojams artimoje ateityje pateiks Ateities literatūros fondo leidykla. Iš jų pačius gražiausius eilėraščių jau girdėsime šį kartą skaitant ir komentuojant patį poetą. Girdėsime ir Lietuvos krikšto jubiliejui Henriko Nagio parašyto kantatos libreto ištraukas. Žodžiu, tai bus vieno brandžiausio išsivijęs poeto be tarpininkų ir nuoširdus susitikimas su poezijos bičiuliais, kūrybingo žodžio mylėtojais.

Šiemetinių Poezijos dienų Chicagoje plakatas – dail. Petro Aleksos.

Pagrindinės krikščionio pareigos šiandien

VYTAUTAS BAGDANAVIČIUS

Išsivijęs lietuvių katalikų uždaviniai buvo svarstomi Amerikos lietuvių Romos katalikų federacijos kongreso metu, 1987 m. lapkričio mėn. 27 d., per Lietuvos krikščionybės 600 m. jubiliejaus Amerikos lietuvių šventę Chicagoje. Kadangi jie yra bendro krikščioniško pobūdžio, dėl to versta juos pasiūlyti mąstymui Sekminių šventės – Šventosios Dvasios atsiuntimo ir Bažnyčios pašventimo jos misijai pasaulyje proga. – Red.

Svarstant klausimą, ką turi daryti Amerikos lietuvių Romos katalikų federacija, reikia atsižvelgti į tai, prieš kokius uždavinius ji stovi. Senoji federacija statė bažnyčias, steigė parapijas ir kūrė apie jas uždaras visuomenes, kurios atliko tikėjimo išlaikymo uždavinį. Naujoji federacija stovi prieš kitokį uždavinį. Naujosios federacijos nariai universitetuose susitiko su plačia akademinė visuomene ir krikščionybės išlaikymo vaidmuo jiems atsistoja ne uždaroje visuomenėje, bet labai gyvame santykiuose su vyraujančiomis pasaulio mokslo, meno ir religijos pažiuromis. Čia kaip tik yra naujosios federacijos reikšimosi laukas. Jis yra ne tik bažnyčių statyme, bet aktyviame katalikiškų

Šių metų Poezijos dienų programa rūpinasi Lietuvių rašytojų draugijos centro valdyba. Poezijos dienas globoja ir visus kviečia abu vakarus atvykti Jaunimo centro moterų klubas.

k. brd.

religinių pažiūrų atstovavime akademinėje visuomenėje.

Tą atstovavimą aš noriu suglausti į tris uždavinius. Tai yra: uždaviniai ryšium su tikėjimu į Dievą, uždaviniai, liečiant organiška tikėjimą Kristumi, ir uždaviniai, susiję su Bažnyčios vaidmeniu šiandieniniame pasaulyje.

Pradėkime nuo Dievo sampratos problemų. Žinoma, moderni visuomenė neišvengiamai formaliai prieš Dievą, tačiau akademinuose sluoksniuose vyrauja mokslinės pažiūros, kurios neduoda pagrindo priežastiniam mąstymui. Kai atsakoma priežastinumo dėsnio veikimo, tuo pačiu pakertama pagrindas protingai galvoti apie visagalį ir pasaulį kuriantį Dievą. Kosmogonija šiandien yra kildinama ne iš buvimo, bet iš skilimo. Kai kurie tikslieji mokslai net užsitraukia šiandien mąstyti priežastiniu būdu. Bet kai nėra priežastinio galvavimo, nors žodis Dievas ir pasilikta, jis pasidaro tik žodis be prasmės.

Dėl to naujai federacijai pagrindinės reikšmės uždavinys yra atstovauti pilnaprasmiam Dievui. Jį praradus ir protingo bei laisvo žmogaus samprata netenka savo atamos.

Pereikime dabar į įsikūnijusio Dievo pilnaprasmi pasinaudojimą. Praradimas organiško sąryšio su įsikūnijusiu Dievu yra didelis ir esminis krikščioniškumo trūkumas. Kas iš krikščionybės pasidaro, praradus Dievą Kristuje, tragiškai parodo islamo pasaulį. Vakarų kultūra nėra visai be pavojaus prarasti Dievą Kristuje. Jį praradus, yra prarandamas pagrindas kalbėti apie įvairiais atžvilgiais toli siekiančią žmogaus asmens vertę.

Aleksandras Marčiulionis

„Sekminių rytą“

Laimingiausiu atveju, praradus pilnaprasmi Dievą-žmogų, krikščionija pasidaro tik literatūrinė vertybė, neturinti tiesioginio veikimo gyvenime. Ir priešingai, giliau įsimąstčius į Dievą, tapusio žmogum, realybę, visi humanistiniai pasireiškimai igauna tiek daug jėgos ir šviesos, kad gali keisti gyvenimą. Visi žmogaus savęs sampratos sunkumai, mai per organiška ryšį su įsikūnijusiu Dievu, įmanant net kūno prisikėlimą iš mirties, pasidaro protingai svarstomi.

Trečioji sritis, kuri prašosi naujosios federacijos veiklos, yra Bažnyčios samprata. Ji yra nepaprastai apsunkinama tos aplinkybės, kad mes gyvename protestantizmo nuotaikų pasaulyje, kuris yra kilęs iš protesto prieš pilną Bažnyčios sampratą. – Šiandien, žinoma, protestantai yra daugiau pusę kelio sugrižę Bažnyčion, tačiau tai nereiškia, kad Bažnyčios samprata būtų be sunkenybių. Jos kyla ir iš to, kad modernus žmogus labai gyvai išgyvena savo individualią laisvę,

nesvarstydamas jos kilmės pagrindo. Dar kita sunkenybė pilnai suprasti antgamtinį Bažnyčios pobūdį kyla iš to, kad pasaulio problemos šiandien yra pasidariusios labai šakotos ir išsiskyrę negali susilaukti pilnu sprendimu jų visų patenkinimo.

Bet čia kaip tik galbūt glūdi ir pagrindas pilnutiniam Bažnyčios supratimui. Antgamtinė Bažnyčios veikla neatstoja įvairių kraštų krikščionių iniciatyvos, sprendžiant savo problemas. Tačiau reikia sutikti pripažinti vyriausią Bažnyčios vadovybei paskutinių žodį iškilusiais klausimais ir jos siūlomais sprendimais.

Taip pat ne visus bažnytinių įstaigų pasireiškimus reikia laikyti absoliučiai galiojančiais. Jeigu pasauliečiai yra nepatenkinti kurio nors klebono parapijos vadovavimu, iš to nereiškia daryti išvadą, kad Bažnyčia yra praradusi savo neklaidingai vadovaujantį vaidmenį.

Žinoma, Amerikos lietuvių Romos katalikų federacija yra pasauliečių organizacija. Ir pasauliečių vaidmuo Bažnyčioje yra lauktinas. Tačiau tai nereiškia, kad kunigiškasis vaidmuo Bažnyčioje turėtų būti vienai ar kitaip iškreiptas. Iš esamos situacijos reikia ieškoti geriausios išeities. Arba, tiksliau sakant, reikia vengti tokios išeities, kurios dėka Bažnyčia nukentėtų. Taip tikrai atsitiktų, jeigu antgamtinis vadovavimo vaidmuo Bažnyčioje būtų prarastas, paneigiant jos formaliais atstovams vadovavimo vaidmenį.

Iš kitos tačia pusės, Bažnyčios realybė pasaulyje nukentėtų, jeigu pasauliečiai paliktų Bažnyčią be dėmesio jai ir leistų jos organizacijai pasilikti gyvenime tik kaip nereikšmingai senienai. Tai kai kuriais šimtmečiais ir kai kuriuose kraštuose buvo atsitikę.

Oi laukiau, laukiau šventos dieneles

Ir ji suskamba iš Pakšto plokštelės

MYKOLAS DRUNGA

Turbūt kiekvienam yra pasitaikę gyvenime nustepti turtais, kurių nežinojai turėjęs. Nesenai vieną vieną subatos vakarą, kai prie savęs neturėjau jokio kito draugo ar draugės, kaip tik seną ir artimiausiąją – muziką, rausiausi po savo plokštelių rinkinį ir užtikau tokią su Balio Pakšto, pučiančio ilga birbynę, atvaizdu. Impulsiškai užsidedėjau tą plokštelę, ir jos klausantis man pagailo širdį, kad taip ilgai buvau ją užmiršęs. Buvau ją gavęs prieš trejus metus dovanų iš paties Balio Pakšto, kai tik ji išėjo jo 80 metų sukakties proga. Tada neatkreipiau į ją kaip reikiant dėmesio. Dabar supratau, kad šioje plokštelėje įrašyti vieni iš spalvingiausių ir žaviausių mūsų liaudies muzikos pavyzdžių.

Niekad nemaniau, kad kada nors lietuviška muziką teks pajusti ir pavadinti spalvinga. Liūdna, širdinga, ilgesinga – taip, bet spalvinga? Kokį spalvos efektą begali paprasta liaudies muzika sukelti mūsų amžiuje ausiai, išglamonėtai Puccinio, Debussy, Strausso, Mahlerio ir Bergo koloristikos? O vis dėlto pasirodo, kad gali. Kuklijoje Balio Pakšto plokštelėje atsakmėjo

garsai iš spalvinės gamos, kurios anei meistras ne iš tolo neprišilietė.

Žinoma, paslaptis čia jokios nėra. Paimk žvangias kankles, gūdzias birbynes ir du gražius, kontrastingus žmogiškus balsus, paleisk juos po lietuviškos melodikos lankas, – ir gausi vairyvokštę stebuklingų garsų, dindančių, ūbaujančių, skardenančių toje erdvėje, kurią išjaučiame kaip nepakartojamą savo. Balio Pakšto plokštelė yra šios erdvės vaikus gabalėlis.

Kanklės, kurios joje skamba, priklauso Chicagos kanklių ansambliui – septynių jaunų merginų ir moterų vienetei su Emilija Sakadolskiene prišakyje. Birbynės – Balio Pakšto birby-

nių trio, kuriame be vadovo dalyvauja Liubomiras Bichnevičius ir Vincas Vaitkevičius. Žmogiškieji balsai – Rūtos Pakštaitės ir Algio Grigo. Šie artistai plokštelėje išnyra įvairiomis sudėtimis: tai birbynės atskirai, tai viena birbynė su vienomis kanklėmis, tai visos birbynės su visomis kanklėmis, tai solistai po vieną ar po du ir su vienu ar kitu ar visų instrumentų palyda. Aišku, kiekviena jų kombinacija teikia vis kitokį tembrinių spalvų derinį, sudaro vis skirtingą toninių žiedų puokštę.

Plokštelių repertuare – trylika harmonizuotų bei instrumentuotų kūrinių, paremtų muzikos medžiaga. Daugelis jų perėjo per kelių žmonių rankas, kol pasiekė šiame įrašė užfiksuotus pavidalus. Tarp kompozitorių,

harmonizatorių, instrumentuotojų pažymėta net penkiolika pavardžių, nuo vyriausių Teodoro Brazio (1870-1930) ir M. K. Čiurlionio (1875-1911) iki jauniausios Emilijos Sakadolskienės. Įrašo koncertmeisteris – Balys Pakštas, meno vadovė – Emilija Sakadolskienė. Plokštelę išleido lietuvių Verra Records firma, ta pati, kuri mums davė ir Lietuvos kompozitoriaus Antano Rekašiaus rinktinę. Leidimą igalino Kaune gimusios vokietaitės Klaros Mrongowius-Enbergaitės, tarnavusios Nepriklausomos Lietuvos Užsienio reikalų ministerijoje bei Lietuvos užsienio pasiuntinybėse, parama, paskirta per Lietuvių Fondą, tarpininkaujant Gražinai Krivickienei.

Ką reiška būti lietuviu? Pasiklausykime šių posmų – ir suprasime:

(Nukelta į 4 psl.)

Šiame numeryje:

- Poezijos dienos • Mintys Sekminėms • Balio Pakšto plokštelė • Viktoro Vizgirdos studijoje • Lietuviškas detektyvinis romanas • Toronto „Aukštadvaris“ • Henriko Nagio nauji eilėraščiai • Naujos kultūros centras New Yorke • Religinės tematikos meno paroda • Naujos knygos

Dailininko Viktoro Vizgirdos studiją aplankius

JONAS RŪTENIS

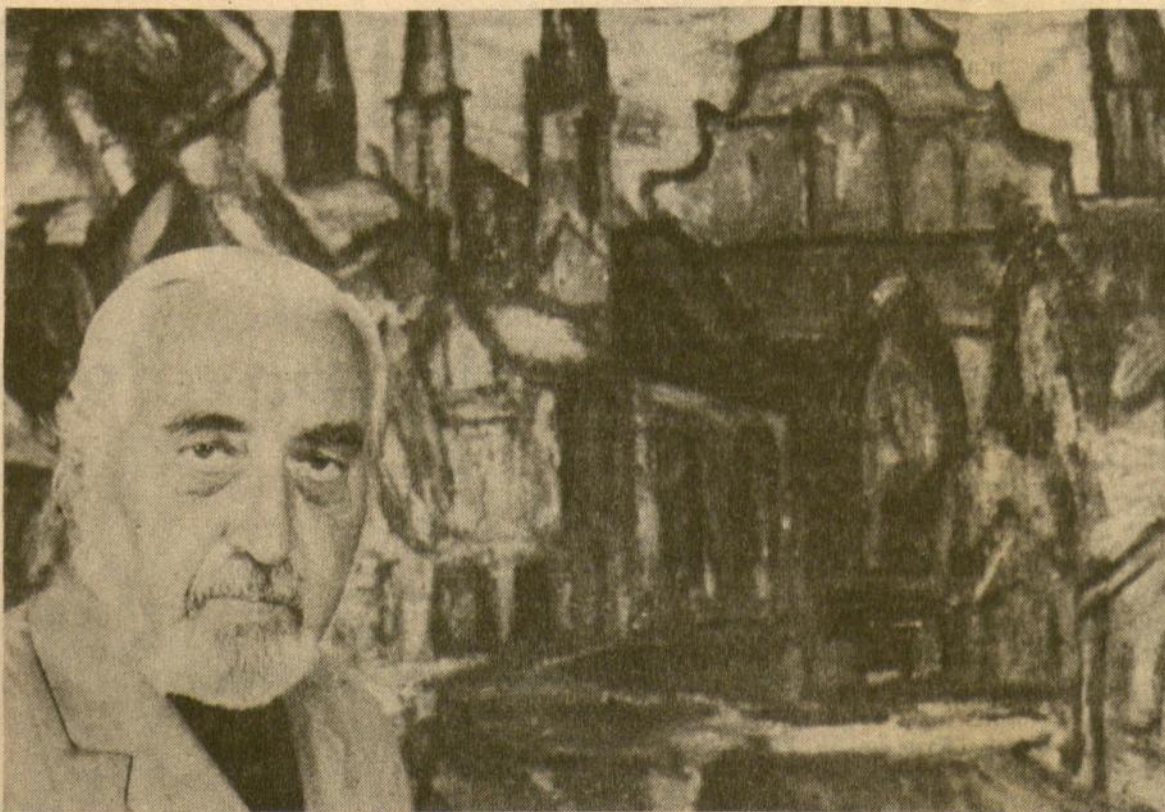
Dailininkai ir seimininkės nemėgsta, kad jų „virtuvėse“ maišytųsi pašalinis. Į dailininko studiją gali patekti tik pakviestas. Tokią progą teko išgyventi ir šio reportažo autoriui. Tai jau ne pirmas kartas, bet šis ypatingas tuo, kad lankytasi, galima sakyti, dailininko gimtadienio išvakarėse. Šiais metais jis atšventė savo aštuoniasdešimt ketvirtąjį pavasarį.

Tai vis dar tas pats, mažakalbis, be jokių paaiškinimų ir be jokių emocijų apraiškų, kiek žymen sėstelėjęs, bet tomis pačiomis viltingomis didelėmis akimis į tave bedėbčiojas, maždaug prieš šešiasdešimt metų sutiktas ir pažintas Viktoras Vizgirda.

Jį pažinau Lietuvoje, dar meno studijų studentu esant. Likimo buvo lemta, kad atsidūrėm, kaip kad Antanas Gustaitis sako, Cape Cod krūmuose. Tiesą pasakius, apibrėžimas nėra visai tikslus. Čia mažai krūmų, o daugiau savotiškų, nuolatos spygliu metančių pušaičių karalystė. Jos iš visur nusitiesia į pajūrį ir vasarą šviežiai padaryto juozapinio alaus čemerų darymo kvėpia...

Žengiam į studiją. Ji čia kitokia, nei daugelio dailininkų. Čia ji, lyg geros liginės operacinė, tinkama nuo senatvės ligų gydymui. Šviesu, svaru — atidžiai išplauti teptukai dėbčioja, lyg chirurginiai skalpeliai... Jokio „liginės“ kvapo — priešingai, lyg būtų kokiais indų žolynais pakvėpinta, o gal klystu, gal tik amerikinių „laisol“ išpurkšta...

Pakviestą svečia dailininkas sodina į minkštasuolį su gera atra-

Dailininkas Viktoras Vizgirda savo studijoje.

ma girgždančiai nugarai atremti, į rankas įduoda kaušą konjako ir nė žodžio netaręs, lengva riste kinksnodamas, ant molberto deda vieną po kitos naujusias ir anksčiau sukurtas, bet jau patobulintas vizgirdiškos vaizduotės ir stiliaus išmąstytas drobės. Savo formatu jos nemažos, kilnoti nelengva, bet kai šoktelėjį pagalbon — dailininkas į tave žvilgtelėja ir be žodžio tobulai vedkėd pasodina...

Skaičiauvau: mačiau daugiau negu dvidešimt darbų. Jie, jei taip sutiktumėt, j mane dėbčiojo tylūs, kaip ir pats dailininkas, nepasineš išgirsti vienokio ar kitokio komentaro. Ilgokai mes čia

visi trys tylėdami užtrukom: dailininkas, jo drobės ir aš...

Teko atsisveikinti. Padėkojus už pakvietimą ir už žavią „puotą“, dailininkas, ištiesdamas ranką, tarė: „Matai, dar vis tepu“.

Grįžęs namo ilgai galvojau apie matytus peizažus ir intensyviai pastaruoju laiku dailininko tapomus portretus. Jie nėra nei saldūs, nei saldžiarūgščiai — priešingai, dinamiški, su aiškia išraiška, kartais gruboki, spalviškai patrauklūs, išmąstyti ir tikra to žodžio prasme tapybiniai. Dailininko kūryba iš esmės liko realistiškai iki pat šių dienų. Ji niekad nėra praradusi vaizdinio — stilistinio charakterio ir

romantiškos nuotaikos.

Motyvus dailininkas renkasi iš realios aplinkos, bet prieš perkeldamas juos į savo drobes, jiems numato kitus sugrupavimus, išskiria tik tai, kas yra esminio ir būdingo — detales atmeta. Čia viskas atsiremia į vedamą dekoratyvinį didingumą ir spalvų rimtį. Jo medžiai teturi tik pagrindinį charakterį. Teisus yra dailininkas Antanas Tamošaitis, andai sakęs: „Vizgirda, eidamas ieškoti peizažams medžiagos, iškirią kirvi. Jis iškapoja jam nereikalingus medžius ir nukirtę perkelia kiton vieton, o tuos, kurie auga ne taip, kaip jo drobėje užmanyta — išrauna“.

Žiūrint į ankstyvesnius darbus ir dabar, prieš mėnesį, prieš metus tapytus — pastarieji jau gerokai atitrūkę nuo realistinių užuominų ir daugiau ar mažiau pasinešę į abstraktinį gamtos vaizdavimą. Čia ir koloritas daug šviesesnis, bet vis dar vizgirdiškas, o piešinys, kaskart laisvėdamas, sunyksta varšų plėmuose.

Portretas tai tokia dailės šaka, kuri reikalauja būdingos disciplinos. Dailininkai, imdamiesi šio žanro, manding, turi apsispręsti savo vidujine nuovoka, kokie tie jų tapomi portretai bus. Nutapytas portretas, kurį tobulai pavaduoja gero foto menininko nuotrauka, nėra didelis meno darbas. Menišku nuostabių portretas bus tas, kuris savo vidujiniu impulsu perduoda žmogaus ne tik gymį, bet ir jo charakterį. Tai lyg tas aprašytas romano herojus — gyvas ir sugebantis įtikinti skaitytoją.

Drįstu teigti, kad dailininko studijoje matyti portretai artimi tiems principams. Sakau artimi, nes kiekvieno dailininko koncepcija, taip kaip ir piršto nuospauda, skirtinga. Portretų dailininkas jau yra nutapęs nemažai. Vien tik atmintimi pasikliaujant, matyti ir žinomi šie portretai: poetų — Leonardo Andriekaus, O.F.M., Kazio Bradūno, Bernardo Brazdžionio, Antano Gustaičio, Stasio Santvaro, Fausto Kiršos, architekto Jono Muloko, žmonos, savo marčios ir pastaruoju laiku užbaigtas dr. inž. Jurgio Gimbuto portretas. Visi jie savo prigimtimi panašūs tik iš pirmo žvilgsnio, bet iš esmės jie visi skirtingi savo įforminimu, tapybiniais aspektais ir būdingu kiekvienam pozuojančiam asmeniškumu.

Portretai neabejotinai išbaigti papildomi visa dailininko kūryba. Tai nėra, kaip dažnai daili-

Viktoras Vizgirda

Dr. Jurgio Gimbuto portretas Akrilis, 48" x 36", 1987

ninkuose būna, savarankiška ar net nuo dailininko kūrybos braižo atitrūkęsi tapybos fazė. Viktoro Vizgirdos portretai yra toji pati vizgirdiška, suvoktoji tapybinė koncepcija. Tapybiniai portretai yra lygiai irikiuoti į visą, daugeli metų puoselėtą ir tobulintą menišką prado sampratą. Jo portretai, kaip jau minėta, gruboki. Jie primena mūsų liaudies drožinius. Jų braižo intensyvėjimas ir tapybiniai potėpiai išsprendžia ne tik fizinius portreto

duomenis, bet ir vidujinį vaizduojamo asmens „aš“ pradą ir dramatiškumą.

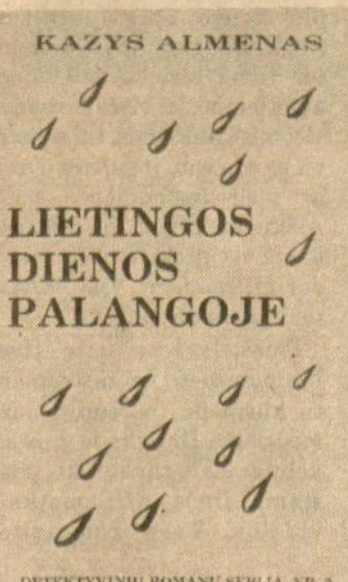
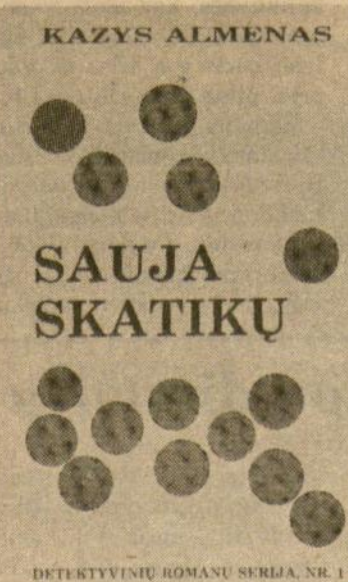
Taigi. Ištikimybė menui ir savojo „aš“ pasirinktam keliui — meną perkelti į drobes gimtadienininką lydi visą gyvenimą. Baidiant, viešėjusiam studijoje, pasikliaujant Aristoteliumi, tenka tarti: „Menininkas turi tris galimybes: pavaizduoti daiktus, kokie jie yra, kaip apie juos galvojama ar kalbama ir kokie jie turėtų būti“.

Detektyvinių romanų lietuviškoji serija

Nesistebėki, mielas skaitytoju, kad šitokio pobūdžio Kazio Almeno romanų serija čia bus pristatyta kaip mūsų literatūrinio gyvenimo naujiena. Iš tikrųjų truputį keista, kad net po ištisų lietuvių literatūros šimtmečių dar vis atsiranda neišpleštų dirvonų. Galima sakyti, kad ligi šiol buvo dirvonuojantis ir detektyvinių romanų laukas.

Galbūt kai kam gali atrodyti, kad detektyvinio romano žanras nėra „grynoji literatūra“. Literatūra ar ne literatūra pareina jau ne nuo žanro ir ne nuo temos, bet nuo rašytojo talento, nuo mokėjimo kūrybingai susitvarkyti su turima medžiaga ir jos vaizdine išraiška. Tokių gerųjų šios rūšies pavyzdžių pasaulinėje literatūroje apstu. Štai bent pora. kas šiandien nežino Sherlocko Holmes, anglų rašytojo Conan Doyle (1859-1930) gausių detektyvinių istorijų herojaus. Arba jau ir mūsų dienomis gyvenusios rašytojos Agatha Christie su šauniuoju jos detektyvinių romanų personažu Hercule Poirot. Abu autoriai yra klasikiniai anglų literatūros reprezentantai pasaulinėse detektyvinių romanų serijose.

Aplamai detektyvinio braižo literatūra yra labiausiai skaitoma, todėl ir jos tiražai didžiausi. Šita aplinkybė yra neretai ir piknuojama, užverčiant knygų rinką menkaverčiais leidiniais. Kazio Almeno tokia situacija visai neliečia, nes mes čia neturime nei masės skaitytojų, nei honorarus keliančių tiražų. Jis norėjo ir turėjo parašyti tikrai gerų detektyvinių romanų seriją, užpildant spragą mūsų literatūrinės raidos eigoje. Ir atrodo, kad Kazis Almenai pasisekė. Pirmieji du šios serijos dabar Ateities Literatūros Fondo išleisti romanai nėra iš tų pigių visokeriopa prasme. Tai rimta, intriga, nuotykiu ir

spalvingais personažais skaitytoją pririšanti literatūra. Kazio Almeno detektyviniuose romanuose nuotykių nėra tik dėl nuotykių ir herojų dėl herojaus. Tai labai gyvenimiški situacijų painingos romanai, kurių veikėjų charakteriai labai literatūriškai išieškoti, daugeliui iš mūsų aplinkos ir iš dabarties kone pažįstami tiek čia Chicagoje, Baltimorėje, Pensilvanijoje, tiek Lietuvos Pa-

langoje. Sakysim, kaip puikiai literatūriškai yra Almeno *Saujų skatikų* nupiešta ta būdingoji čionykštė lietuvių išeivių buitės su bent kelių kartų ryškiais ir įsimenančiais charakteriais. O kai prie viso to prisideda dar nuotykių ir paslaptis, tai nuo puslapių sunku beatsiplėšti.

Žinoma, detektyvinė tema lietuvių literatūroje vis dėlto užčiuopiama yra ir prieš Kazį Almeną. Iš vyresniųjų turbūt ne vienas atsimes nepriklausomybės laikų Justino Piliponio romanus: *Juodoji kaukė* (1929), *Kaukolė žalsvame čemodane* (1934), *Vampyras iš Brijači pilies* (1939) ir kitus. Tačiau šio pobūdžio Piliponio raštams labai trūko tikro literatūrinio pamušalo, tai buvo tik pigokas, nors ir intriguojančio pasiskaitymo knygos. Todėl ir enciklopedijose rašoma, jog meninės vertės jo kūrinių neturi. Visai kas kita jau kai kurios Jurgio Jankaus novelės. Labiausiai patraukli yra paslaptį, nuotykių ir kamuotus charakterius į tobulą literatūrinę visumą sulydinanti novelė „Velnio bala“.

Dabar štai visu savo pločiu mūsų literatūroje tokia pirmą pradę jau visa Kazio Almeno detektyvinių romanų serija. Pirmieji ju du tik ką išleisti Ateities Literatūros Fondo: *Sauja skatikų* ir *Lietingos dienos Palangoje*. *Sauja skatikų* yra laimėjusi 1976 metų *Draugo* romano konkursą. Dabar išleista nauja, pataisyta šio romano laida. *Lietingos dienos Palangoje* yra visai naujas dalykas. Romane veikia tik tas pat pagrindinis *Saujos skatikų* personažas Donatas Vėbra. Ir veiktas vyksta jau ne Amerikoje, bet šiandieninėje Palangoje. Autorius yra rašomas ir trečiasis šios serijos romanus *Naktis žibuoklių gatvėje*. Čia romano veiksmas persikels į šiandienykštį Kauną. Visa serija yra puiki, gero literatūrinio lygio, ypač atostoginė, skaityba.

Jau išėjusias knygas (*Sauja skatikų* ir *Lietingos dienos Pa-*

Teatro festivalis per „Žemė L“ radijo laidą

Šiais metais Chicagoje kultūrinių renginių viršūnėje viešpatuoja Antrasis tarptautinis teatro festivalis. Festivalio tikslas — iš viso pasaulio surinkti ir parodyti visuomenei gambiaus teatro vienetus, režisierius, novatoriškus spektaklius. Pirmasis festivalis, įvykęs Chicagoje 1986 metais, buvo įrodymas, kad pastangos sėkmingos. Egzaminingai gerai išlaikę, rengėjai rado noro ir reikalo tą tradiciją mūsų mieste toliau tęsti. Nuo š. m. balandžio 25 iki birželio 2 dienos net trylikos pasauliniu mastu pripažintų teatrų spektakliai matomi įvairiose Chicago esančiose estradose. Mums ypač malonu, kad festivalyje pasirodys pirmąsyk JAV-ėse gastroliuojantis Vilniaus valstybinis jaunimo teatras. Ne paslaptis, jog šis teatras ne tik aukštai vertinamas, bet ir labai laukiamas Chicago teatro rinkių spektaklių mėgėjų. Dar neprasidėjus pavienių bilietų platinimui balandžio mėnesio viduryje, jau bilietai į šešis Valstybinio jaunimo teatro spektaklius buvo totaliai išparduoti. (Du premjeriniai spektakliai uždari spaudos atstovams, tad iš tikrųjų buvo planuoti aštuoni spektakliai — po keturis Čechovo „Dėdės Vanios“ ir V. Korostiliovo „Pirosmi, Pirosmi...“). Atsirado entuziastų, kurie sudarė grupes ir iškart blokais pirkė — po 20, 30, 50 ar net daugiau bilietų. Teatro vadovybė tada nusprendė suruošti dar keturis papildomus spektaklius.

langoje) galima įsigyti, rašant šiuo adresu: Ateities Literatūros Fondas, 7430 South Maplewood Ave., Chicago, IL 60629. Kiekvienos knygos kaina 10 dol. Galima nusipirkti ir *Drauge*, čia užsiskaitant paštu, reikia už kiekvieną knygą pridėti 1 dol. 50 centų persiuntimo išlaidoms.

(k.brd.)

Apie Antrąjį Chicago tarptautinį teatro festivalį bei Vilniaus valstybinio jaunimo teatro spektaklius Chicagoje bus galima plačiau išgirsti šiandien, gegužės 21 dieną, 10 v.v. per „Žemė L“ radijo laidą iš WPNA radiofono 1490 AM radijo bangų skalėje. *Aki-račių* redaktorius Liūtas Mokinūnas praves pokalbį su Tarptautinio teatro festivalio vyriausiąja direktore Jane Sahlins. Vis didėjant dėmesiui festivalio spektakliams, siūloma šio labai įdomaus, spalvingo pokalbio pasiklausyti.

ž.l.

• Lietuvos Valstybinio jaunimo teatro „Dėdės Vanios“ ir „Pirosmi, Pirosmi...“ spektakliai, šį mėnesį vykę Alley Theatre, Houston, Texas, susilaukė didžiulio Houstono publikos įvertinimo. Ypač plačiai apie juos rašė *Houston Chronicle* dailiųjų menų redaktorė Ann Holmes, išskeldama Lietuvos Valstybinio jaunimo teatro šėbinančią, estetiškai radikalią ir idėjiškai puojančią teatrinę prizmę. Apie „Dėdės Vanios“ pastatymą ji sako, jog tai teatras, kokį tik pora kartų gyvenime tenka laimėti matyti.

Ateinančią savaitę Lietuvos Valstybinis jaunimo teatras šiuos du veikalus vaidins Chicago Tarptautiniame teatro festivalyje. Sekmadienį, gegužės 29 d., 8 v.v. ir pirmadienį, gegužės 30 d., 6 v.v. teatras pasirodys Jaunimo centre. Programoje, tarp kitų dalykų, K. Kazlauskaitė deklamuos Vytautą Mačernį, Algirdas Latėnas Strazdo „Giesmės“, J. Jaruševičius ištraukas iš Donelaičio „Metų“, Vladas Bagdonas ir S. Bareikis ištraukas iš Justino Marcinkevičiaus „Simono Daukanto“. Programos vedėjas bus Arūnas Storpirstis ir Remigijus Vilkaitis. Bilietai į šiuos vakarus gaunami Vaznelių prekyboje, 2501 West 71st Street, Chicago, Ill. 60629, tel (312) 471-1424.

Vytautas Šliūpas (viduryje) su savo tėvu dr. Jonu Šliūpa ir motina Grasilda 1936 metais Kaune.

Nuotrauka K. Baulo

Paskaita ir asmeniškai prisiminimai apie dr. Joną Šliūpą Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje

Gegužės 27 d., penktadienį, 7:30 v.v. Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Chicagoje, inž. Vytautas Šliūpas skaitys paskaitą „Mano tėvas — aušrininkas ir tautinis kovotojas dr. Jonas Šliūpas“.

Jono Šliūpo asmenybė yra tampriai surišta su naujųjų laikų Lietuvos istorija. Jis buvo „Aušros“ redaktorius, lietuvių tautinio judėjimo pradininkas ir vienas stambiausių jo veikėjų.

Šalia tokių prieštaraujančių pažiūrų veikėjų, kaip Jonas Basanavičius, Aleksandras Burba, Vincas Kudirka, Adomas Jakštas-Dambrauskas, Juozas Tumas-Vaižgantas ir kiti, Jonas Šliūpas priklausė tai įžymiausių asmenų grupei, kuri stovėjo lietuvių išsivadavimo sąjūdžio priekyje. Jonas Šliūpas taip pat pasižymėjo kaip autorius daugelio istorinių ir politinių veikalų, kurie suvaidino žymų vaidmenį lietuvių tautinės minties vystymesi.

Vytautas Šliūpas supažindins klausytojus su jo tėvo svarbiausiais gyvenimo aspektais,

jo nuopelnais lietuvių tautiniam judėjimui. Paskaitininkas taip pat pateiks įvairių mokslininkų ir politinių veikėjų pasisakymus ir nuomones apie dr. Joną Šliūpą. Svarbi paskaitos dalis susidės iš Vytauto Šliūpo asmeniškų prisiminimų apie tėvą. Jis pateiks daug nežinomų duomenų apie dr. Jono Šliūpo gyvenimą, kuriuos girdėjo iš savo motinos ir sesers lūpų.

Paskaitos progą bus paruošta paroda apie dr. Joną Šliūpą (jo raštai, laiškai, nuotraukos ir t.t.).

Inž. Vytautas Šliūpas veikia įvairiose išeivijos organizacijose, yra Aušrininko dr. Jono Šliūpo vardo archyvo steigėjas. Vytautas Šliūpas yra stambaus masto specialistas technikos srityje, tarptautinių kongresų dalyvis, dirbęs įvairiose šalyse. 1982 metais jis buvo prezidento Reagano Libanui atstatyti misijos narys.

Po paskaitos bus vaisės. Visi, kurie domisi lietuvių tautinės minties istorija, kviečiami dalyvauti paskaitoje apie dr. Joną Šliūpą.

Toronto „Aukštadvaris“ Chicagos scenoje

Atsivėrus uždangai berniukas ir senyvas vyriškis sėdi užmetę meškeres prie tvenkinio seno dvaro parke.

– Ar meškerojant galima kalbėti? – klausia berniukas.

– Patylo mis galima. Jei rėksi, žuvį nubaidysi, – atsako vyriškis.

– Aš patylo mis... – užtikrina berniukas, tačiau šioje vietoje jį nemandagiai pertraukia balsas iš publikos:

– Garsiau!... Nieko negirdim!..

Iš tikrųjų Vincukas Žymantas (Arvydas Slabosevičius), o juo labiau daktaras Petras Jurkšys (Stepas Ramanauskas) kalba pakankamai garsiai (tik pirmasis gal kiek per tankiai beria žodžius), taip kad net balkone juos gali be jokio vargo suprasti, ir žiūrovai, kurie juo negirdi, turėtų įsigyti (ar pasikeisti) klausos sustiprinimo aparatus, arba nesėdėti po balkonu, kur visada silpniau girdėti. Kiekvienu atveju, šaukti iš salės, aktoriams nespėjus ištarti nė pirmųjų sakinių, yra neleistinai nemandagu ir jeigu šitas grubus išsišokimas ne tik veterano aktorius, bet ir jaunojo vaidintojo nė kiek nesutrikdė, jiems priklauso pelnytąs pagyrimas.

Vytauto Alanto trijų veiksmų drama „Aukštadvaris“ i Chicagos Jaunimo centro sceną atkeliavo iš Kanados, kur, dviejų labai išvermingu, talentingu ir lietuviškam teatrui pasišventusių moterų dėka, dvyniuose pasienio didmiesčiuose vis dar tebesilaiko du mėgėjų scenos vienetai: Hamiltono Akuras, nuo pat isikūrimo (1951) vadovaujamas Elenos Dauguvietytės-Kudabienės, ir Toronto Aitvaras, Aldonos Dargytės-Byzskiewicz įkurtas prieš septyniolika metų (1971). Reikalui esant, bent pastaraisiais metais, tie vienetai ne kartą pasikeitė vienu ar kitu vaidintoju, o šį sykį Toronto Aitvaras surežisuoti dramai, kurioje jų režisierė pati pasiėmė nelengvą vaidmenį, pasikvietė kaimyninio Aukuro vadovę.

Šios ankstyvaisiais išėjimo metais dar Vokietijoje išleistos (1947), o gal ir parasytos dramos veiksmas vyksta prieškarinėje Lietuvoje, sename Žemaitijos dvare. Jo valdytojas Vincas Žymantas (Algirdas Kynas), prieš penkerius metus vedęs nusigyvenusio prekybininko Izidoriaus Jackūno (Vytautas Teseckas) dukterį Ireną (Aldona Totoraitienė), vis dar neturi šeimos prieauglio, kurio labiausiai laukia tikroji dvaro savininkė Morta Žymantienė, desperatiškai siekianti užtikrinimo, kad Aukštadvaris liks Žymantų rankose. Kaip tik dėl to ji dvaro ūkvedžiui pakviečia giminaitį Mykolą Žymantą (Benius Tarvydas) ir leidžia j mokslus jo sūnu Vincuka, planuodama blogiausiu atveju Aukštadvarį užrašyti jam. Per savo seserį Ireną rankas i Aukštadvarį tiesia ir Viktoras Jackūnas (Vytautas Stukys), sukčius ir intrigantas, nesiskaitantis su priemonėmis savajam tikslui pasiekti. Žinodamas, kad Vincas kiekvieną rytą lieptu per tvenkinį eina į bityną, Viktoras prisikalba nugirdytą ūkvedį atitinkamoje vietoje pjūkleliu įpjauti papuvusį balką, kad, šiam lūžus, jo svainis įkristų į tvenkinį ir prigertų. Kaip skaitytojas ir žiūrovas gali iš anksto nesunkiai nujauti, i Viktoro spąstus pakliūva ir žūsta Irena, iš tikrųjų savo brolio sankalbj su ūkvedžiu slapčia nugirdusi. Ji, atrodo, nusižudo, negalėdama pakelti išsiskyrimo, ką tik pažadėto sunkiai sergančiai savo vyro motinai.

Jau pradžioje minėtas daktaras Jurkšys yra Vinco draugas, i dvarą pasikviestas ištirti Irenos sveikatai (t.y. patikrinti jos vaisingumą), ko ji desperatiškai kratosi, galų gale prisipažindama

Elena Dauguvietytė-Kudabienė

Nuotrauka M. J. Stungevičiaus

vyriui, jog prieš vedybas turėjus meilės aferą su kitu, dėl kurios padarytas abortas jai užkirto kelią į motinystę. Scenoje kaskart besimaišanti jauna Aukštadvaryje praktikuojanti agronomė Julija Lapėnaitė (Lana Vytė-Vaidilienė), sakytum, tik ir laukia progos savo pranašumą šioje srityje pademonstruoti...

„Aukštadvarį“ skaitant, jo psichologiskas ar net ir logiskas pamušalas neatrodo toks skylėtas, kaip jį matant scenoje, ypač mėgėjiškame pastatyme, režisierėi ne tik nesiryžtant ką nors išlyginti ar „sulopyti“, bet žiūrova (visai pagrįstai!) dar įspėjant; „Ivairus veikėjų charakteriai gražiai supainioja dramą, bet, deje, nevisuomet pateisina veiksmą, kuris veda prie tikslo“. (Pabraukta cituojant „Režisorės žodį“ klaidomis pertekusiamę programos lankstinuke, kalbą palikus netaisyta). Anaip tol ne visi veikėjai, dramaturgo natūraliai išvesti ir su žiūrovu supažindinti veikalo ekspozicijoje, beatrodo tolygiai reikalingi ar pateisinami tolimesnėje veikalo eigoje. Ne visai aišku, ką Aukštadvaryje veikia Irenos tėvas Izidorius Jackūnas ir kodėl jo sūnus Viktoras ar tinginis ir girtuoklis ūkvedys yra Vinco ir jo motinos toleruojami savuose namuose, kada šie nuolat demonstruoja ne tik aiškų ir nedviprasmišką priešiskumą, bet ir piktybinius

Nijolė Baniene

Iš parodos, šiuo metu vykstančios Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Chicagoje.

nuotakos rūbuose!), bet iš tikrųjų gi reikėjo ją vienaip ar kitaip pašalinti: to troško senė Žymantienė, to (kad ir slaptai) tikriausiai norėjo Julė, o gal ir pats Vincas, nors ir nedrįsdamas to sau prisipažinti... O autorius visa tai jau labai aiškiai planavo nuo pat pirmosios scenos, daktaro lūpomis atskleisdamas labai panašiomis aplinkybėmis prieš kelis šimtus metų Aukštadvaryje atsiradusios ir čia tvenkinyje nusiskandinusios Sigizmundo legenda...

„Aukštadvaris“ torontiečių pastatyme yra perdėm rimta, sunki ar net niūri drama, kurion šviesesnių spalvų tebeša Aldonos Totoraitienės dekoracijos, paprastai ir vienodai, bet gana tiksliai Kazimiero Juzumo apšviestos. Visos moterys gal geriausiai atitiko savuosius vaidmenis, iš kurių vaidybiškai (kaip ir buvo galima laukti) išsiskyrė Aldona Dargytė-Byzskiewicz, sukūrusi abejonių nekeltant ir tvirtą senosios Žymantienės charakterį, ką padaryti Aldonai Totoraitienei kliudė ir gerokai gilesnės jos vaidmens teksto duobės... Iš vyrų žiūrovus geriausiai įtikino Stepas Ramanauskas ir Vytautas Teseckas. Paminėtinas ir Petras Imbrasas, švystelėjęs trumpoje notaro rolėje. Šį kartą kiek sunkiau sekėsi antagonistams, gal mažiau už kitus gavusiems ir tekstinės pasparties, kurios, atrodo, stokojo ir čikagiečiams pirmą sykį matomas Algirdas Kynas, turėjęs progos pademonstruoti gražų protagonistui tinkamą balsą ir povyzą, nors savo potencialo dar neišvystęs.

Paminėjimo nusipelno estetiški patraukli veikėjų apranga ir ilgamečio savo srities specialisto Stasio Ilgūno atliktas jų nūgrimavimas, Sceninė disciplina, geras žodžių tarimas (nežiūrint poros kirčio klaidų), logiškos intonacijos, pavyzdžiai laikysena rodė kruopštų torontiečių pasiruošimą, o stiprūs plojimai – čikagiečių dėkingumą ir viltį šį talentingą ir patrauklų kolektyvą dar ne kartą savo scenoje pamatyti.

t. alga

• Dailininkės Nijolės Banienes naujų darbų paroda buvo atidaryta vakar, gegužės 20 diena, Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, 6500 South Pulaski Road, Chicagoje. Parodoje išstatyta apie 50 paveikslų, kurių pagrindinę tematiką sudaro augmenija, gelės, lapai – dailininkės perkeisti, persodinti i jos kūrybinės vaizduotės pasaulį. Paroda vyks iki birželio 11 dienos. Balzeko Lietuvių kultūros muziejaus meno galerijos lankymo valandos: nuo 10 iki 4 val. kasdien, pirmadieniais – nuo 10 iki 8 val. vak.

Henrikas Nagys

GEGUŽĖS MĖNESIO AKVARELĖS

Magnolija

Vakarykščio vėjo kraupaus
nuplėšyti žiedlapiai
belapės magnolijos
guli po ja,
kaip kreidinės kriauklės,
kaip pusnis,
kaip putojančio pieno
klanas, kaip balto kraujo
latakas žydrioje mėnesienoje.
O pakylėjusioj
rytmečio saulėje
po magnolija dar tebemiega
jos baltas baltas šešelis.

Jauna saulėgraža

Po puria žeme
pabudo ir kalasi
du mažyčiai lapeliai:
saulėn kelia
motinos sėklos kevalo
miniatiūrinę kepuraitę.
Kai nukris
pilka kepuraitė,
lietūs palaistys
ir saulė močiutė glostys
ir kaitins
nuolatai
apvalėjantį ir geltoną
saulėgražos veidą,
kad visados jis
sektų saulę motiną.

1988.IV.V

ANNO 1945

Iš ciklo: „Karo dienoraštis“

Geltonų pakaruoklių,
baltų pakaruoklių,
pilvų pakaruoklių
minia. Miesto žibintai
seniai nebespindi.
Viesulas praūžė. Pralėkė
apokaliptiniai raiteliai. Dabar
mirtinoji tyloj linguoja tiktai,
monotonišku ritmu,
kaltai ir nekaltai
pakartu
žalium uniformom,
purvinom uniformom,
pusnuogių ir nuogu
minia. Giria. Po žibintais.
Jau seniai ir dar vaikai,
sukrekejusia praeitim
ir be ateities, keistais
vardais pavadinti,
popieriais
ir lentelėmis apkabinėti...
Peleninėj popietėj
pradeda pūsti rauplėti
vėjai...

1985

STIKLINIS MIESTAS

Laukiame pavasario tarytumei išganymo,
o iš lekiančių piktų švininiu debesų
vėtra teškia žemėn šuorais genama
skaudu, aštru ir ledėjantį iš leto
tolimosios Arktikos ledynų lietu.

1984.II.8

GODA

Nemirė motina, tėvas, senelė.
Nenukapojo biržės Žemaičiuose.
Neužako tėviškės upių akivaros.

Dar šuliny atspindi su debesim
visos giminės permatomi veidai,
visos Lietuvos žvaigždynai.

Dar ant lūpų plevena
žaltvykslėm ir peteliškėm
neapsakoma nepasakyta sakė.

Virpančiais pirštais ir drebančia širdimi
jį sapnuoju, tariu ir rašau –
ir vel viskas gyva ir amžina.

1987.VIII.29

Naujas kultūros centras New Yorke veikia gyvai

New Yorke dabar veikia du lietuviškos kultūros centrai: Kultūros židyns Brooklyne ir Aušros Vartų parapijos salė Manhattane, kurios duris klebonas kun. Vytautas Palubinskas plačiai atvėrė įvairiems kultūriniam renginiams.

Čia pastaraisiais metais savo kūrybą skaitė rašytojai Algirdas Landsbergis, Jonas Mekas, Judita Vaičiūnaitė (poetė iš Lietuvos). Savo mintimis su klausytojais dalinosi Tomas Venclova, Vytautas Skuodis, muzikai Vytautas Strolia, Feliksas Bajoras, mokslo ir meno žmonės iš Lietuvos – literatūrologas Vytautas Kubilius, istorikė Ingė Lukšaitė, muzikologas Vytautas Landsbergis, Vilniaus Jaunimo teatro režisierius Eimuntas Nekrošius ir senieji New Yorke įsikūręs architektas Danius

Glinskis bei kiti niujorkiečiai. Be to, čia nuolat vyksta teatro meno klubo spektakliai, vadovaujami jaunųjų teatro Arūno Čiuberki, estės Linda Pakri ir jos vyro P. T. Robertson. Neseniai sudėtinėmis įėgomis jie taip pat pravedė net keturis pabaltiečių moterų poezijos vakarus, su moderniu šokių ir muzika. Prie jų prisidėjo Austė Pečiūraitė, Judita Sedaitytė, Aušrinė Bylaitė ir kt. Čia taip pat vyko ir individualios dailės parodos bei koncertai.

Didžiąją daugumą kultūrinių renginių Aušros Vartų parapijos salėj suruošė „Branduolys“, jaunesniųjų profesionalų sambūris, kuriam vadovauja pianistė Aldona Kepalaitė. Prie kai kurių renginių prisidėjo literatūros ratelis „Paskutinis sekmandienis“, vadovaujamas Juditos

Sedaitytės. Balandžio 12 dieną, Dalios Bulgarytės padedama, ji suplanavo ir pravedė vakaronę su Albertu Zalatorium, žymiu literatūros tyrinėtoju ir kritiku iš Lietuvos. Su jo moksline veikla klausytojus supažindino Alina Staknienė.

In

• Vienuoliktoji Baltų studijų konferencija vyks birželio 9-11 dienomis University of Maryland, College Park, Maryland. Ją rengia Baltų studijoms puseleiti draugija (Association for the Advancement of Baltic Studies) ir University of Maryland Russian Area Studies Program. Konferencijos tema: „War and Peace in the Baltic“. Registruotis (kartu siunčiant mokestį: visoms sesijoms – 45 dol., padidinti – 25 dol.) šiuo adresu: Dr. Tonu Parming, Department of Sociology, University of Maryland, College Park MD 20742.

Religinės tematikos meno paroda

SAULĖ JAUTOKAITĖ

Šių metų gegužės 6 diena Čiurlioio galerijoje, Chicagos Jaunimo centre, buvo atidaryta Lietuvių dailės muziejaus su-ruošta meno darbų paroda, pavadinta „Religija lietuvių mene“. Šiai parodai buvo parinkti mūsų vyresniosios kartos menininkų darbai, iš kurių jau penki dailininkai nebėra gyvųjų tarpe.

Religija, būdama viena iš pačių ryškiausių žmogiškosios būties apraiškų, yra labai asmeniškai ir subjektyviai išgyvenama. Negaletumėm pasakyti, kad šios parodos eksponatai tai parodytų. Nors kiekvienas menininkas savitai kuria, naudojasi jam būdingu stiliumi ir technika, tačiau jie vizualiai pateikia bendrus religinius simbolius, jų apraiškas, kurios yra taip tampriai susiję su lietuvių tauta. Akivaizdūs pavyzdžiai čia yra daugumos parodos menininkų atvaizduoti rūpintojėliai ir koplytelės. Šie religiniai objektai yra neatskiriami nuo lietuvių krikščionio. Šios parodos menininkai rėžia, tapo, skulptuoja lietuviškos religijos kūrinius.

Menininkai, šioje parodoje reprezentuojami su vienu kūriniu, yra šie: grafikas Paulius Augius savo spontaniškame medžio raizinyje atvaizduoja turtingas religines apeigas. Skulptorius Jokūbas Dagys medžio darbu „Atleisk jiems, Viešpatie“ atvaizduoja kenčiantį Kristų, labai primenantį Rūpintojėlį, tik nesėdintį ornamentuotame koplytstulpyje, bet stovintį vieną. Skulptorius Jurgis Daugvila yra koplytėlių meistras. Koplytėlėse sėdintys Marija ir Kristus yra lyg ir nustelbti juos supančių puošmenų. Skulptorius taip apdirba medį, kad išgauna koplytėlių savotišką antikvinę išvaizdą, rodo, kad jos jau ilgas metus

Is dail. Prano Domsaitis tapybos darbu, kurie buvo išstatyti Lietuvių dailės muziejaus parodoje Čiurlioio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

rymojo Lietuvos laukuose ir ravičiaus vėlesnieji darbai. Jis pakelėse. Dail. Antano Rūkstelės yra nutapytas kenčiančio Kristaus veidas. Grafikas Telesforas Valius šią asmenišką religinę temą išreiškia apibendrinta ir suabstraktinta forma. Jo „Golgota“ yra juoda, paryškinta raudona skausmo spalva. Dail. Liudas Vilimas tapo grubių linijų figūrą — Rūpintojėlį.

Idomūs yra grafiko Viktoro Pet-

ravičiaus vėlesnieji darbai. Jis savitu braižu sukompnuoja kūrinius, primenančius viduramžių meną. Jo paveikslas viršutinė ir apatinė dalis yra bažnyčios architektūriniai fragmentai, o vidurį dailininkas užpildo stovinčiomis figūromis, kryžiais, rūpintojėliais. Petravičius lyg ir pasinaudoja tautiniais religiniais simboliais vaizduoti savo gimtajam kraštui. Savo kūrinius jis

ir pavadina „Mano gimtoji šalis“. Rodos, jis ne visai pasitenkina vien savo krašto atvaizdavimu, jis dar savo gimtąjį kraštą patvirtina žodžiu, tarp figūrų išrežia LITHUANIA.

Dail. Mstislavas Dobužinskis, lyg istorikas, užfiksavo Lietuvos, tiksliau pasakius, Žemaitijos miestelių bažnytelės, kryžius, varpines, sinagogas. Jis savo šiais architektūriniais paminklais, anot filosofo Antano Maceinos, parodo, „kas gi šventyklą pripažįsta, tas suvokia ją kaip Dievo regimybę istorijoje, kaip išraišką Viešpaties buvimo tarp žmonių, kaip erdvę, kurion šie sueina Dievui nusilenktų ir jį pagarbintų“. Šia prasme Dobužinskio piešiniuose figūruojančios jaucios medinės bažnytelės, nors ir nėra tokios rafinuotos ir didingos kaip viduramžių gotiškos, kurios savo šešėliu uždengė visą apylinkę, tačiau jos lygiai taip pat išreiškia organizuotos žmonių grupės tikėjimą.

Is visos parodos išsiskiria dail. Pranas Domsaitis. Jis kuria ne tautinę religiją, bet universalinę. Jo darbai gali būti tapyti bet kokios tautos menininko ir jie gali kaboti bet kokios tautos krikščioniškoje šventovėje. Domsaitis tapo įvykius iš Kristaus gyvenimo — bėgimas į Egiptą, apreiškimas, nukryžiuojimas, — jų skirtingas variacijas. Jis, kaip prancūzų dailininkas Rouault, nesigilina į veikėjų fizinę veido išvaizdą, bet susikoncentruoja ties jų dvasiniu aspektu. Jo savotiškai primityviuose, kiek grubiuose kūriniuose jaučiamas gilus, ramus dvasinis susikauptumas.

Pas visus parodos menininkus yra pastebimas nuoširdus ir pagarbūs temos atlikimas. Religinį nuotaikų kūrinius, išreikšti skirtingomis technikomis ir skirtingais stiliais, suteikia visi parodai kilnumą ir šaunumą. Kaip ir dr. Jonas Grinius pasakytų, „religija pakelia meną, suteikdama jam daugiau rimties ir prasmės“.

Oi laukiau, laukiau šventos dieneles

(Atkelta iš 1 psl.)

Ėšk, karvute, po pieva,
Nešk pienelio po viedra,
Raliu, karvute, raliu!

Ėšk, karvute, po dirvoną,
Nešk pienelio po uzboną,
Raliu, karvute, raliu!

Ėšk, karvute, po ėglyną,
Nešk pienelio po puodyne,
Raliu, karvute, raliu!

Lietuvis yra tas, kuris moka iš tokių žodelių susikurti dainą, pasaulėjautą, gyvenimą... Ir kai, žvangant kanklių akordams, Rūta Pakštaitė šitą dainą dainuoja su tokiu rimtumu, lyg melstųsi, žinai, kas esi, ir kur turi būti — iš tiesų, kur esi, jei ne kūnu, tai tu, kas nemiršta... Ėšk, karvute, ir po amžinųjų mūsų dausų lankas, nešk pienelio, lyg dievų nektarą. Reikia lietuviškos meilės? Tai —

Eikime mudu abudu
Žaliojon girelėn abudu.

Kirsime mudu abudu,
Aukštąjį klevelį abudu.

Dirbsime mudu abudu,
Naująjį laivelį abudu.

Plauksime mudu abudu,
Nemuno upelin abudu.

Šioje dainoje, kurios vardas duotas ir visai plokštelei, atlikėjai pasiekia aukščiausio intensyvumo: prie lygaus, tyro Pakštaitės soprano šliejasi, nieko neperrėkdamas, Algio Grigo baritonas, čia gruoblėtas kaip medžio žievė, čia švelnus kaip šilkas, ir, burkuojant birbynėms, neša juodu abudu į laimę...

Reikia raudos, lopsinės, žemaitiško klumpakio? Viso plokštelėje rasime nepabostamą margoje lietuvišką intonaciją pnyje. Tačiau tam, kad jis jų grožį pilnai pagautų, ir klausytojas turi būti atitinkamai nusiteikęs, nes liau-

Balys Pakštas ir Emilija Pakštaitė-Sakadolskienė groja per Lietuvių dailės muziejaus parodos atidarymą gegužės 6 dieną Čiurlioio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

Nuotrauka Jono Tamalaičio

dies muzika į mus atplūsta ir užvaldo mus ne iš šalies, o reikalauja bent mimintis dalyvauti tuose kasdieninio darbo, džiaugsmo ir liūdesio įvykiuose, su kuriais jos atlikimas buvo susijęs.

Muzikavimo kokybės atžvilgiu plokštelės atlikėjams priekiaštų nedaug. Birbynininkai ir kanklininkės dirba gerai, dainininkai beveik taip pat. Jei kai kurios dainos būtų buvę paimtos žemėlesnėje tonacijoje, baritonui (iš tiesų gal basbaritonui) Grigui būtų buvęs atpalaiduotas spaudimas aukštajame registre. O Pakštaitė, kaip ir daugumas mūsų jaunesnės kartos solistų,

nėra tobulai perėmusi lietuvišką tarseną. Bet ši yda nenustelbia jos vokalo tvirtumo.

Garso technikos atžvilgiu įrašas skamba itin skaidriai. Matyt, solistai ir instrumentalistai bus buvę įregistruoti gana arti mikrofonų. Plokštelės vertę padidina pilna jos repertuaro, atlikėjų bei dirbėjų metrikacija aplanke, o taip pat atliekamų dainų tekstai su paaiškinimais ir bendras įvadinis straipsnis prie plokštelės įdėtoje brošiūroje. Visa informacija pateikiama net trimis kalbomis (lietuvių, anglų ir vokiečių). Vertimai puikūs. Susumuojant, ši plokštelė tai gaminytis, kuris mums gedos nedaro.

Naujos knygos

• Zenonas Ivinskis. RINKTINIAI RAŠTAI IV. Krikščionybė Lietuvoje. Redagavo Paulius Jatulis. Išleido Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijs 1987 metais Romoje. Spaustuvės išlaidos apmokėtos iš Kazimiero Motušio (1902-1985) palikimo. Kazimieras Motušis tad ir yra šio įspūdingo leidinio mecenatas. Tomas yra, kaip ir visi LKM Akademijos leidiniai, didelio formato ir net 750 puslapių. Knygos kaina 45 dol., o leidyklos adresas: Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijs, Piazza della Pilotta 4, 00187 Roma, Italia. Knyga galima pirkti ir „Drauge“, su persiuntimu ji čia kainuoja 50 dol.

Zenonas Ivinskis (1908-1971)
Nuotrauka Vytauto Mažello

Lietuviškoje išeivijoje ligi šiol nė viena leidykla nėra išleidusi tiek ir tokios neįkainojamos reikšmės mokslo veikalų, kiek Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija. O didžiausią ilgiausio jų sąrašo dalį sudaro kaip tik lituanistinių mokslų veikalai. Ir tai atliekama per daug nesigarsinant ir garbės neieškant. Juk jau vien techniškas tokio veikalo, kaip ir čia minimas, spaudai paruošimas ir išspausdinimas yra daug aukos reikalaujantis darbas. O kur dar ir pinigų parūpinimas jam išleisti. Ir labai gerai, kad ne vienu tokiu atveju galima remtis šviešiais mecenatais. Bet mecenatų dėmesį patraukti ir jų paramą laimėti reikia pačiai leidyklai išgity toki vardą ir toki mokslinį prestižą, kad nebūtų jokios abejonės jos atliekamam darbu. O tokį prestižą ir toki vardą Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija mūsų visuomenėje jau turi. Ir kaip neturės, kai vienas po kito leidžiami ir Zenono Ivinskio, ir Antano Salio, ir Konstan-

nome, pirmasis ir antrasis tomai jau buvo anksčiau išleisti. Šį kartą, persikant trečiąjį tomą, išleistas ketvirtasis. Jame sutelkti visi Zenono Ivinskio raštai, liečią lietuvių tautos istorinius saitus su krikščionyste. Profesorius šia sritimi ypač domėjosi, rinkdamas ir nagrinėdamas šaltinius ir atskirais straipsniais bei studijomis savo mokslines išvadas skelbdamas įvairioje spaudoje. Dabar visa tai yra parankiai sukaupta šiame j Rinktinių raštų ketvirtame tome, kurio gerą dalį užima dar anksčiau niekur nespausdinti temos „Krikščionybė Lietuvoje“ nagrinėjimai.

Ir visa tai vienoje knygoje suklota čia neatsitiktinai, o minint 600 metų Lietuvos krikšto sukaktį. Leidinyje sutelkta medžiaga yra tokia įvairi, tokia plati ir tokio mokslinio lygio, kad tomas yra tikrai nedingstantis paminklas ir prof. Zenonui Ivinskui, ir patiems krikšto sukaktuviams metams.

Leidėjų bei redaktoriaus įžangos žodyje, be kita ko, prasmingai sakoma: „Vargu ar kita kuri tauta, kaip lietuvių, yra tiek daug ir taip ilgai kentėjusi dėl savo tikėjimo: pirma pagonybės šešėlyje, paskui katalikybės švie-soje. (...) visus mūsų religinio gyvenimo tarpsnius rūpestingai ir su gilia įžvalga yra aprašęs prof. Zenonas Ivinskis. (...) Ypač šiais 1987 Lietuvos krikšto jubiliejiniiais metais tie straipsniai mums padės labiau pamilti ir branginti mūsų tautos nueitus žingsnius ir iš jų mokyti ateičiai“.

Plačiau čia nesigilindami j prof. Zenono Ivinskio nagrinėjamas temas ir keliamas problemas, žvelkime bent j jų antraštes, kad pajustumė, kokia yra viso tomo apimtis. Ir štai kas patraukia mūsų dėmesį: Trumpas silvilgnis j Lietuvos istoriją nuo seniausių laikų; Krikščionybės kelias Lie-

tuvon; Mindaugo krikštas ir Lietuvos Bažnytinės Provincijos isteigimas; Žemaičių (Medininkų) vyskupijos įkūrimas (1417) ir jos reikšmė lietuvių tautai (1417-1967); Lietuvos ir Apaštalių Sosto santykiai amžių bėgyje (iki XVIII amž. galo).

Buvo žinių ir faktų, kad prof. Zenonas Ivinskis rašęs ar jau ir buvo parašęs stambų monografinio pobūdžio veikalą apie vyskupą Merkeli Giedraitį (1536-1609) ir jo laikus, bet beveik nieko iš to savo užmojo nebuvo kur nors spausdines. Dabar čia tokios giedraitinės medžiagos yra daugiau kaip 120 leidinio puslapių. Ir su to darbo visuma susipažįstam čia, galima

sakyti, pirmą kartą. Tai vis tokioms temoms: Lietuvių tautos santykiai su krikščionyste iki XVI amžiaus pradžios; Silpno krikščionijimo šimtmetis — retas bažnyčių tinklas; Vilniaus ir Medininkų vyskupai iki XVI amž., priedas: Lietuvos vyskupų sąrašas iki XVIII amž.; Du pirmieji protestantizmo bangos dešimtmečiai Lietuvoje; Protestantizmo plitimas Lietuvoje; Protestantizmo klestėjimo metai ir jo kritimo ženklai; Žemaičių religinė padėtis vysk. Jurgio Petkūno-Petkevičiaus laikais; Žemaičių religinė padėtis prieš vysk. Merkeli Giedraitį; Protestantizmo krizė Lietuvoje; Merkeli Giedraitis lietuvių kultūros istorijoje; Gie-

draičių giminė; Merkeli Giedraitis, Žemaičių vyskupas; Merkeli Giedraitis arba Lietuva dviejų amžių sąvartojė; Vyskupo Merkeli Giedraičio apaštalavimas; Merkeli Giedraitis, neužmirštas Lietuvos praeities vyras; Katalikybės restauracija Lietuvoje; Jėzuitų nuopelnai katalikybės restauracijoje; Jėzuitų įnašas Lietuvos švietimui; Vilniaus Akademija ir jos reikšmė Lietuvai; Pirmosios lietuviškos knygos Didž. Lietuvoje; Lietuviai Braunsbergo kunigų seminarijoje XVI-XVIII amž.; Misijų trūkumas Žemaičiuose ir pranciškonų veikla; Liaudies ir liturginis giedojimas Lietuvoje XVI-XVII amž.; Lietuvos vaidmuo Bažny-

čios susivienijime; Parapija Didž. Lietuvos kunigaikštijoje; Klebonas Lietuvos istorijoje.

Kitos daugiau bendrinės ar viena su kita mažiau susietos temos nuo senųjų laikų per tautinį atgimimą nusidriekia kone iki pačios dabarties. Tačiau jos visos išmąstytos ir parašytos su tikru moksliniu atidumu. Štai tokių temų antraštės: Kunigo vaidmuo lietuvių tautos atgimime; Didysis lietuvių tautos kovotojas prieš provoslavavinimą ir rusinimą Motiejus Valančius; Katalikų Bažnyčios vaidmuo lietuvių tautai; Katalikybės reikšmė lietuvių tautai; Europos kelias j dabartinę krizę; Ateitininkija keturių dešimtmečių perspektyvoje; Marijos garbinimas Lietuvoje; Šv. Kazimieras ir jo garbinimas; Šv. Kazimiero žygis Vengrijon; Šv. Kazimiero kultas amžių bėgyje; Žagarės Barbara; Dvi knygų recenzijos: Marijos Andziulytės-Ruginienės Žemaičių christianizacijos pradžia ir Antano Alekno Katalikų Bažnyčia Lietuvoje.

Kaip kruopščiai yra ketvirtasis Zenono Ivinskio Rinktinių raštų tomas parengtas, liudija visokios teksto nuorodos, asmenvardžių ir vietovardžių vardynai ir kai kurių temų santraukos anglų kalba. Visa ši priedinė tomo dalis užima net daugiau kaip šimta puslapių.

Žinoma, tobulumui galo nėra. Tad ir būtų buvę ne pro šalį palyginti kai kurias kalbos bei rašybos duobes, turint minty šiandieninę mūsų kalbos ir rašybos raidą bei kalbininkų sutartus atvejus. Tačiau tikrų korektūros klaidų per visus daugiau 700 puslapių beveik nepalikta. Tai labai dideli leidėjų ir redaktoriaus nuopelnai, kai šiuo metu kone visi mūsų cionykščiai periodiniai kultūros žurnalai korektūros klaidomis tiesiog dūsta.

(k. brd.)

Mstislavas Dobužinskis

Cilindrinės formos Kalvių parapijos bažnyčia